

GÖTEBORGS UNIVERSITET

Det här verket har digitaliserats i ett samarbete mellan Litteraturbanken och universitetsbiblioteken i Göteborg, Lund, Umeå och Uppsala.

Alla tryckta texter är OCR-tolkade till maskinläsbar text. Det betyder att du kan söka och kopiera texten från dokumentet. Vissa äldre dokument med dåligt tryck kan vara svåra att OCR-tolka korrekt vilket medför att den tolkade texten kan innehålla fel.

Därför bör du visuellt jämföra den tolkade texten med de scannade bilderna för att avgöra vad som är riktigt.

Om du anser dig ha upphovsrätt till detta material, ber vi dig vänligen kontakta Göteborgs universitetsbibliotek.

The digitisation of this work is a collaboration between The Literature Bank and the university libraries in Gothenburg, Lund, Umeå and Uppsala.

All printed text is OCR processed into machine readable text. This means that you can search the document and copy its text. Older documents with print in poor condition can be hard to process and may contain errors. Compare the interpreted text visually to the scanned image to determine what is correct.

If you believe you own the copyright to this work, please contact the Gothenburg University Library.

GÖTEBORGS
UNIVERSITET

LUNDS
UNIVERSITET

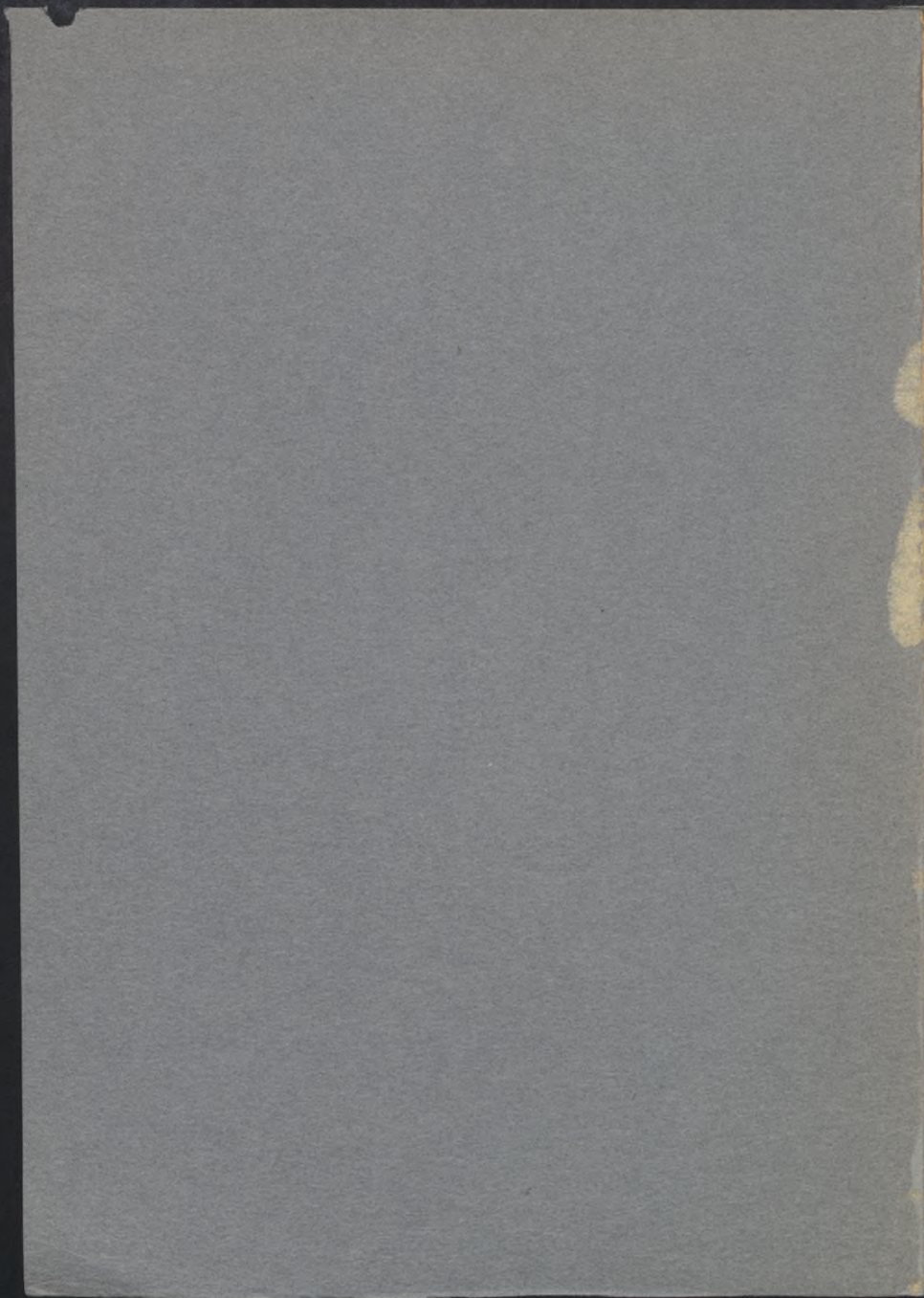
UPPSALA
UNIVERSITET

Aramis,

"Over Love."

1894.

130
Sitt
Sv

IDUNS ROMANBIBLIOTEK. VII.

"OVER EVNE"

SVENSKT ORIGINAL

AF

ARAMIS

STOCKHOLM
IDUNS REDAKTION

ÖVER ENNE

»Dens lif, som för ett ädelt mål förrunnit,
Har, hvad det mist i längd, i värde vunnit.»
L. de Camoens.

»**D**et är race i den flickan. Ganska mycket till och med. Hvarenda bit.»

Det var Sixten Bergs vanliga refräng, när han hållit loftal öfver sin adoptivdotter, Elsa.

Mer än sexton vârar hade flytt, sedan Sixten en vacker aprilmorgon hållit råd med sin äkta hälft angående ett trasbylte med ett flickebarn i, som han funnit utanför dörren.

Sixten var barnlös, det var en sak; Sixten var rik, det var den andra. Af sådana premisser kunde endast en slutsats dragas. Barnet upptogs som eget.

Och innan Sixten släppte trasbylten ifrån sig, satte han hufvudet på sned och betraktade innehållet med verklig kännaremin.

»Det är bestämdt race i flickan. Ganska mycket till och med.»

Sixten hade rätt; det var verkligen »race» i flickan, ty älskligare barn än Elsa kunde han knappast hafva drömt sig. Hon var inte vacker, om man blott såg på anletsdragen, ty dessa voro ganska oregelbundna, men det fanns hos henne detta något, som fångslar

och tjusar, utan att man vet hvad det är. Först och främst ögonen, djupa och outgrundliga som stjärnor, hvilka spegla sig i en mörk sjö. De växlade i olika skiftningar, men det låg ständigt något svärmiskt, nästan fanatiskt i dem. Det glänsande svarta håret, den mjällhvita hyn och de tunna läpparne gäfvö ett vekt och drömmande drag af *noli me tangere* åt hennes bleka profil.

Lilla Elsa gjorde icke mycket väsen af sig och var äfven därför omtyckt af fosterföräldrarne, hvilka, till åren komna som de voro, helst älskade lugn och ro. Men hennes öfverdrifna lust för ensamheten gaf Sixten åtskilligt att tänka på, helst han tillika fruktade för hennes brådmogenhet. Ty Elsa var tidigt utvecklad, väl icke till kroppen, men till själen.

»Det är skada,» sade Sixten en dag till sin hustru, »att Elsa icke har någon jämnårig att meddela sig med. Jag fruktar, att vi äro för gamla för henne.»

»Sant, kära du, men till sällskap åt henne ville jag ha en själ, lika ädel och god som hon själf.»

»Då tror jag hon får gå ensam lifvet igenom.»

»Jag tror detsamma. Men för resten är ensamheten icke så skadlig som du tror. Sällskapsbildningen är ytlig och öfvar blott den yttre hållningen, då däremot ensligheten uppväcker ett själfständigt tankelif.»

»Men är det då säkert, att de tankar, som födas i ensamheten, alltid äro de bästa. Då vår Herre skulle frestas, var djäfvulens första tanke den att föra honom ut i öknen... Nå, nå, det var inte illa ment. Vi mena ju det bästa med henne båda två. Ty det är race i flickan. Hvarenda bit.»

Det sista uttrycket brukade vara punktum för

öfverläggningarna, hvarför fru Berg försjönk i tankar. Men Sixten fortsatte:

»Det är visserligen sant, min gumma, att vår lilla Elsa är för svärmisk af sig, men det felet är nog till stor del gemensamt för unga flickor vid hennes år, och när hon själf inte kommer ut i världen, så skadar det ju inte, att hennes tankar få irra omkring och friska upp sig ett grand.»

Och som en fortsättning på Sixtens tankegång sjöng Elsa därute för sig själf med en dämpad stämma, som till en början hade en underlig klang af sakta glidande böljor, men som så småningom blef allt högre och klarare:

»Den som stirrar jämt i sanden,
Tror till sist att allt är sand;
Den som aldrig går till stranden,
Vet om hafvet ej ett grand.

Hvarför undra om jag svingar
Mig ditofvan då och då?
Hvarför fick en fågel vingar,
Om han frukta skall det blå?»

* * *

Augusti hade gått in. Rågfälten hvitnade till skörd och väntade på skäran. Bortom låg hafvet, det stora ändlösa hafvet och hvilade sig, tills höststormen kom. Den friska bris, som nu krusade vågorna, var endast förspelet till den stora höstsymfonien.

Vinden var Elsas bästa vän och den enda som hon förstod. I ljusa sommarnätter, då han som ett mildt sus smekte hennes rika svallande hår, lyssnade hon med förtjusning till hans mystiska sagor. Och om hösten, när han ref skyarna i trasor och välte

vågorna högt på strand, äfven då älskade hon sin gamle vän. Han hade blifvit ond och skulle snart blifva god igen; det var alltsammans.

Hennes tankar växlade med vågorna och sträckte sig vida som sjön. Vinden insöfde henne i ett drömlif, där framtiden låg för henne som en rosenskimrande ö, den aldrig människofot trampat.

Där kunde finnas ormar bland rosorna, men det blott förhöjde intresset. Hon gladde sig så, som man gläder sig öfver en gåfva den man endast anar.

Och hon trodde sin vän. Han var visserligen ostadig, men ändå alltid densamme, alltid uppriktig, alltid konsekvent.

Hon hade läst böcker, och hon hade talat med människor; fosterföräldrarna och kyrkoherden, för hvilken hon läst, tyckte hon mycket om.

Men detta var något helt annat.

Inte för det, att hon skydde människor. Visst icke. Tvärtom skulle hon velat närma sig dem mer än hvad som i vanliga fall brukas. Hon skulle velat resonnera med dem om saker och ting, hon skulle velat omfamna dem vissa ögonblick. Men det var något, som höll henne tillbaka, något, som gjorde henne stum. Hon kunde ju inte veta, om de hade samma känslor som hon. Åtminstone sågo de inte intresserade ut.

Nej, med vinden var det något helt annat.

Men mot honom voro människorna vanligtvis otacksamma. Visst tyckte fiskarena om god vind, men det var ett egoistiskt, opoetiskt tycke. Vinden kunde friska upp deras segel, men icke deras hjärtan. Och den fruktan, som stormen alstrade hos dem, kunde hon icke förstå. Hon hade hört dödsskrän bland hvita vågor, utan att egentligen kunna förstå

hvad det var, som förskräckte de nödstälde. Visst var det förfärligt att höra, men själfva känslan var icke obehaglig. Och dagen efter, när lik och spillror flöto i land, så vittnade visserligen detta om strid och kamp, men en strid, som redan var öfver, en kamp, efter hvilken hvilans känsla så ljuf och skön... Korteligen; hon kunde icke förstå människorna. De voro för mycket utåtvända för att kunna vara sig själfva i storm och i lugn.

Men med vinden var det helt annorlunda...

* * *

»Se där ha vi ju vår lilla Elsa! Och vi som fått främmande medan du varit ute.»

»Jag ser det, mamma. — God dag, herr pastor! Det var längesedan vi hade det nöjet att se er hos oss.» Och den lilla fina handen med den genomskinliga huden och de blå ådrorna räcktes trohjärtadt fram.

»Jag kommer just nu från ett sjukbesök,» svarade pastorn temligen likgiltigt, »och så tittade jag in i förbigående.»

På Elsas känsliga sinne verkade detta lugn som kallt vatten. Med en min af misräkning tog hon ett steg tillbaka och såg nästan förskrämd ut.

Och likväl var det icke första gången hon samtalat med Josef Lanner. Han hade redan ett helt år fungerat som adjunkt åt församlingens kyrkoherde, som var tjock, rödbrusig och hotades af slag hvarje gång han visade sig på predikstolen. Högst fyra gånger om året fick han predika, hade läkarne sagt, och kyrkoherden följde samvetsgrant denna föreskrift. Ty han var rik.

Bergs och kyrkoherdens hade alltid umgåtts, om

också förhållandet dem emellan icke var så särdeles förtroligt, och det dröjde icke länge, innan Lanner och Bergs voro de bästa vänner i världen.

Det var med tanke på denna vänskap som Elsa blef reserverad vid pastorns köld. Men, tänkte hon, det är ju blott samma gamla historia, att jag icke förstår människorna. Så ryckte hon upp sig och låtsade om ingenting. Men något måste hon säga.

»Sjukbesök, sade ni. Hos hvem, om jag får lof?»

»Jag har varit hos er granne, Hjelm, som i fyl-lan och villan körde omkull i går. Han ligger nu på sitt yttersta.»

»Hade han bedt pastorn komma?»

»Åh, tänker någon det! Sin kropp har han skött mycket illa och sin själ ännu sämre, om han ens tänkt på att han haft någon sådan. Jag gick själf-mant att förrätta en själasörjares plikt, fastän jag visste, att jag gick förgäfv.»

»Och ni kunde ha hjärta att lämna honom, så länge det ännu fanns en lifsgnista kvar?»

»Det var intet att göra, min fröken.»

»Så kallt ni säger det där... Tror ni då, att det någonsin finnes ett människohjärta, som är så genomuselt och så fördärfvadt, att det är oemottagligt för hvarje blidare känsla?»

Pastorn teg.

»Tror ni inte, att det finnes någon vek och ädel känsla hos Hjelm?» Den ifriga och utmanande blic-ken väntade på svar.

»Kanhända,» började pastorn lågt, »men jag vå-gar inte döma...»

»Nej bevars, ni behöfver inte vara allvetande, utan säg på samvete hvad ni tror. Inte »kanhända», utan »ja eller nej!»

»Nåväl . . . ja.»

»Tack! Ni tror och jag är öfvertygad. Det veka i Hjelms hjärta skall rädda honom, om räddning är möjlig.»

»Hvad? Ni ämnar . . .»

»Gå dit, ja. Ursäkta och farväl på en stund!»

Och innan de närvarande hunnit hämta sig från sin förvåning, var hon försvunnen.

»Ni får inte räkna för mycket på Elsas besynnerligheter,» sade fru Berg till pastorn, »hennes åsikter kunna nog vara egendomliga, men hon har ett godt hjärta.»

»Och ett präktigt hufvud,» ifyllde pastorn.

»Ja, ja,» pustade Berg, »det är race i den flickan. Hvarenda bit.»

Sedan pastorn sagt farväl och var utkommen på vägen, stod han en lång stund villrådig, huruvida han skulle gå hem eller vända tillbaka till den sjuke.

Elsa hade anklagat honom för köld och likgiltighet mot Hjelm; borde han nu icke visa motsatsen? Men saken hade en annan sida. Skulle hon verkligen inse, att det var för den sjukens och inte för hennes skull som han nu kom? För hennes skull! Hur kunde en sådan löjlig tanke uppkomma? Hos honom möjligen. Men hos henne? Visst inte.

Och likväl var han öfvertygad om att det var det klokaste att gå hem, huru han än sökte dagtinga med sin inre människa. Med denna öfvertygelse gick han — till Hjelms.

I dörren mötte han läkaren.

»Huru står det till där inne?»

»Bättre än jag hade hoppats. En läkare kan visserligen icke döma lifvet ur en människa, så länge ännu minsta tecken till lif förefinnes, men här såg

det betänkligt ut, helst som patienten förlorat lusten att lefva. Nu däremot har kärleken till lifvet vaknat i sin fulla styrka, och detta inverkar fördelaktigt på viljekraften. Jag förundrar mig icke mera, om han går igenom.»

»Hvad har åstadkommit en så lycklig förändring?»

»Herr pastor, har väl något förunderligt skett, som ej haft sitt upphof i en kvinnas hjärta eller hufvud?»

»Ah — fröken Berg!»

Och pastorn vände plötsligt den förbluffade läkaren ryggen för att gå hem. Men hastigt vände han sig om.

»Vill ni göra mig en tjänst, herr doktor, så nämn ej för fröken, att jag varit här.»

Därmed gick han, till en början raskt, men saktade så småningom och började att betrakta en tor-dyffel, som kommit på ryggen och förgäfves sökte komma upp.

»Jo jo, liten,» mumlade han, »skadan är snart gjord, men sent botad.»

Hemkommen ångrade han, att han någonsin gått till den sjuke, ångrade, att han besökt Sixten Berg, och ångrade, att han bedt doktorn tåga. Han tyckte, att han burit sig åt som en skolpojke.

* * *

Det var icke utan en viss förlägenhet, som pastorn en dag därefter återsåg Elsa, och något samtal hade svårt att komma i gång.

»Jag skulle gärna vilja veta, hvad fröken tänker om mig,» yttrade pastorn, sedan några ord i alldagliga ämnen vexlats.

»Hvad jag tänker om er! Det kan jag sannerligen icke säga . . . Jag har inte så ordnat föreställningarna om er, att jag skulle kunna sammanfatta dem till något helt . . . Ja, det vill säga . . . Jag har ju alltid betraktat er som en vän . . . Är det icke nog?»

»Nej — icke alldeles. Vän och vän är ej alltid detsamma . . .»

»Ty somliga af våra vänner äro egenkära och vilja ständigt höra . . .»

»Ursäkta att jag afbryter! Jag förstår meningen, fröken, men ni misstar er. Jag är aldrig fal för smicker, och minst af allt vill jag höra det från edra läppar. Men jag väntade mig klander för mitt förhållande mot Hjelm, och därför frågade jag.»

»Klander! Med hvad rätt skulle jag klandra er?»

»Med vännens rätt. Åh — jag vet, hvad ni vill säga. Men jag försäkrar, att ni tänkte något om mig då. Ni hyste en liten smula förakt för den hjärtlöse. Ni tänkte på den barmhärtige samariten, hvilkens roll ni utförde, och på den obarmhärtige prästen, som likgiltigt gick förbi den nödstälde, Gud lagt i hans väg. Var det icke så?»

»Icke alldeles, men något ditåt. Uppriktigt sagdt, så är jag hvad gärningsläran beträffar litet katolsk af mig. Jag tycker mera om hedningen, som ger sin sjuke fiende en dryck vatten, än om Herre-roparen, som tror — och endast tror.»

»Det beror på, hurudan hans tro är.»

»Ja, se där ha vi det. *Tron* finns icke, men *en tro* finns. Tro är ett slags fanatism, och denna kan vara af många slag. Någon universaltro kan jag ej fatta. Men ni är en andans man, ni, som predikar tron, tron och ingenting annat. Hos er kan den störste niding, som lifvet igenom sölat sig i laster

och brott, på fem minuter blifva omskapad och mogen för saligheten, under det att den gudfruktige, sedligt rene och barmhärtige på lika lång tid går evigt för-lorad, om han har den oturen att dö, då tviflet in-ställer sig.»

»Nu går ni till ytterligheter, fröken.»

»Ja väl. Men till sådana ytterligheter kommer man genom ert system. Folket tänker så mycket på syndaförlåtelse genom tron, att synden till sist icke aktas. De förblanda känslösvall med barnskap hos Gud; »tron» är den enda yttringen af själsverksamhet hos dem, och ett slags andlig slöhet inträder. Det fordrades därför, att verkligt praktisk kristendom predikades, en kristendom, som bibringade dem den öfver-tygelsen, att de icke äro satta för ro skull i världen, utan att det fordras någonting af dem. Då skulle det prästerliga kallet vara öfvermåttan stort och här-ligt. Tänk blott, att dana och leda en hel menighet framåt och uppåt mot mänsklighetens mål. O, jag skulle vilja gifva mitt lif tusen gånger för att kunna rädda en enda själ, som irrar på vilsna vägar.»

Hon talade kort och lidelsefullt. Då hon slutat, blef hon förskräckt för sig själf och rodnade.

»Det gör mig godt att höra er tala så där. Det är liksom ett eko ur mitt bröst från svunna tider, ty jag känner igen allt det där, fröken. Det fanns en tid, då mitt hjärta sjöng på samma kära visa. Så länge man timrar på luftsloten, så länge har man hopp, men när allt ramlar omkring en, då blir man ohygg-ligt ensam. Jag vill visst icke rifva ned, hvad ni uppbyggt, men så mycket har jag erfarit, att ungdoms-drömmarne icke måla lifvet sådant det är.»

»Jo, rif ni ned! Har jag någon villfarelse, så bort med den! Sanningen i allt! Har ni tänkt som

jag, så skulle jag gärna vilja veta, huru ni kom att få andra åsikter.»

»Det är nu rätt länge sedan jag var så där svärmisk af mig. Men jag har varit det. Det brände ända ut i fingerspetsarne, blodet sjöd och jag ville kvävas. Ut i friheten! Hvar fanns denna? Det visste jag icke. Tankarna irrade yngbrutna hit och dit utan något bestämdt mål, till dess de uttröttade sökte hvila till ny, fördubblad ansträngning. Framför mig låg landet, sagornas förtrollade land, som innefattade hela världen. Allt i rosenskimmer, så guldglänsande och spindelväfslätt. Jag blott väntade att få komma ut, lika godt hvart. Jag skälfde, brann och frös. Bryggan var färdig, bryggan, som, väfd af hoppets fagraste drömmar, ledde till en halft anad sällhet . . .»

»Men då brast den.»

»En krater öppnade sig, ur hvilken hvardagsdammet vältrade sig i stora vågor ut öfver min skimrande sagovärld. Allt förstördes; allt, allt! Hvad jag var fattig! Jag grät bittert och tröslöst, grät så som man gråter i ungdomens vår, då man förlorat något, som man aldrig, aldrig i världen kan få åter. Tron på människorna hade vissnat, och sinnet fylldes af vemod och bitterhet.

»Jag sökte tröst i arbetet. Om än alla affölle, jag skall icke göra det. Jag känner ett stort ansvar hvila på mig. Världen är usel, men detta inser den icke. Jag ser det och känner min plikt. I främsta ledet vill jag bära fanan högst för det goda och ädla. Om jag dignar — hvad mer? Jag ville dock däråt.

»Med sådana föresatser upptog jag kampen. Men jag fann snart, att jag misräknat mig på min kraft. Och nu är jag . . .»

»Hvad?»

»En affälling som de andra.»

»Och huru finner ni er i den ställningen?»

»Till en början föraktade jag mig själf. Men man är närsynt, när det gäller att söka egna fel. »Jag kan icke» blef min tröst.»

»En dålig tröst, i sanning. Men jag tackar för er uppriktighet. Jag har blifvit stärkt i tron på det godas seger. Hvar och en har sin plats att fylla här i lifvet, vore den än aldrig så obetydlig. Det gäller att hålla sig i klar räkning med samvetet, ty

»i ångestsvevt och eldsdop blifver
det pröfvadt hvad du duger till;
att du ej kan, dig Gud tillgifver,
men aldrig att du icke vill.»

* * *

Det förunderliga inträffade verkligen: den till döden dömda Hjelm började så småningom att tillfriskna. Men med krafterna tycktes också det råa och vilda sinnelaget växa till. Endast då Elsa kom på besök och han fick blicka in i hennes milda ögon, var han stilla och undergifven. Med synbart välbehag lyssnade han till hennes allvarliga, manande stämman, oaktadt han ofta fick uppbära rätt stränga förebråelser. Man förundrade sig, men kunde ej förklara orsaken till det välde, hon hade öfver honom.

»Om ni vore drottning,» hade läkaren sagt en dag, »så skulle ni ej behöfva frukta uppror.» Och Elsa hade svarat: »Det är icke alla människor, som endast kunna behäskas genom tjänster.»

Sedan Hjelm blifvit fullkomligt återställd, flyttade han ett par mil inåt landet, där han köpt sig ett

litet hemman, och kustborna hörde sällan något ifrån honom.

Josef Lanner, pastorn, hade öfvervunnit sin förlägenhet för Elsa och umgicks som förr i hennes fosterföräldrars hus. Besöken blefvo till och med både tätare och längre, och ryktet ville veta, att pastorn var en gynnad friare. Det säkra är, att fosterföräldrarne icke lade något hinder i hans väg. De älskade sin dotter alltför högt för att vilja utöfva något tvång på henne i det afseendet och ansågo henne ädel och förständig nog att endast kunna välja den ädlaste och förständigaste till make.

Och när de så en vacker dag fingo höra, att hon gifvit pastorn sitt ja-ord, blefvo de hvarken förvånade eller missnöjda, utan funno hennes val ganska naturligt. Fru Berg lade välsignande sina händer på de ungas hufvuden, förmanade Elsa att rätt besinna det viktiga steg hon nu gick att taga, och Sixten sade: »Det säger jag, min käre svärson, att du kan skatta dig lycklig som får en sådan hustru, ty det är verkligen race i flickan. Hvarenda bit.»

Detta var för pastorn en öfverflödig försäkran, ty han älskade sin Elsa ända till afgudereri och kände sig så lycklig, att han nästan var rädd för sig själf. Jämt och ständigt ville han af Elsas mun höra bekännelsen om hennes kärlek.

»Tviflar du någonsin därpå,» svarade hon alltid. »Tror du att jag svarat ja, om jag inte hoppats att bli lycklig med dig?»

Nej, det trodde han då visst icke. Men nästa gång kom åter den gamla bönen: »Älskling, säg att du älskar mig!»

Pastorn tyckte själf, att han var barnslig, och längtade obeskrifligt efter den dag, då han på allvar

skulle få kalla Elsa sin. På våren skulle bröllopet stå, men dagen var ännu ej bestämd. Lanner ville påskynda bröllopet så mycket som möjligt, men hans fästmö menade, att beredelsetiden inte gärna kunde blifva för lång. De borde lära grundligt känna hvarandra, så att inga brytningar sedan skulle kunna uppstå.

»Brytningar!» Det talet kunde han icke förstå.

»Ser du, Elsa min, jag har aningar ibland, som jag inte rår för.»

»Goda?»

»Nej, inte alldeles.»

»Göm dem då!»

Men när Lanner kom hem och skulle sofva, ville detta icke lyckas. Aningarna, som han skulle gömma på, återkomma och olika tankar korsade sig i hans hufvud.

Så snart han icke var i Elsas närhet, tyckte han, att de voro för evigt skilda. Längtan efter henne pinade honom så, att han kände sig sjuk. Föga tröstade det honom, att han tog fram hennes fotografi; det ansikte, som där blickade honom till möte, var, tyckte han, kallt och dödt.

Endast då han fick vara hos henne, trycka hennes hand och känna, att hon var en varelse af kött och blod, endast då var han nöjd. Då blygdes han inför sig själf öfver sin svaghet, men då han var återkommen i ensamheten, var allt som förut. Han önskade, att han kunnat tvifla på sitt eget tvifvel.

Äfven Elsa höll sig vaken, men af helt andra orsaker. Tvifvel kunde icke sönderslita henne, därtill var hon alltför optimistiskt anlagd. Allt hvad hon erfor på sina drömmars sollysta banor tjänade till näring åt hennes flämtande tankar och till innehåll

åt hennes längtande och törstande hjärta. Hennes oskuld och tillit tjusade och förvånade på samma gång.

Det var någonting helt annat, som nämnda natt förjagade sömnen ur hennes ögon.

* * *

Då Hjelm efter sitt tillfrisknande hade ankommit till sitt nya hem, var han som en helt annan människa. Tyst och inbunden, meddelade han sig icke med någon. Tjänarne fingo sina uppdrag angående arbetet; — det var allt.

Hjelm hade varit en rå och förvildad människa, som sökte all lycka i glaset. Hade han framgång, så drack han i glädje, hade han motgång, så skulle ett rus blifva hans tröst.

En ovanlig kroppsstyrka i förening med ett häftigt sinnelag gjorde, att man helst gick ur vägen för honom. Och när bud kom, att han berusad kört omkull och lifsfarligt skadat sig, var det ingen som hade uppriktigt medlidande med honom.

För Hjelm var det någonting ovanligt att blifva sjuk. Han kände, att döden kunde blifva hans öfverman, och denna obehagliga känsla förskräckte honom. Om döden vore en befrielse från *allt*, tänkte han, så vore den ju skön.

Men man hade förklarat annat för honom. Pastor Lanners ord voro allt för tydliga för att kunna missförstås. Därför kändes det så obeskrifligt varmt och godt i hjärtat, när Elsa öppnade nya utsikter för honom. Inte för det att han fullt förstod henne, men han kände, att hennes hoppfulla ord voro väl-

menande och hjärtliga, och att de som en frisk bris svalkade och vederkvickte hans själ.

Också kände han sig oändligt tacksam mot denna sin räddande ängel, som lärde honom att utan knot tömma lidandets bittra kalk. Blir jag frisk, tänkte han, skall jag genom ett förändradt lefnadssätt visa min erkänsla.

Denna tanke mognade under det långsamma tillfrisknandet till beslut och beslutet till handling.

»Sjukdomen har gjort honom spak,» sade granne. »Gud låter icke gäcka sig, utan hvad människan sår, det får hon ock uppskåra.»

En sak voro alla ense om: den, att Hjelm blifvit en ordentlig, arbetsam och vänlig, fast inbunden människa, som gjorde hvar man rätt, utan att krusa för någon.

Men så kom ryktet om Elsas förlofning. Då vände sig bladet ånyo.

Hjelm hade fått höra historien på ett sammanträde i byn, och då han kom hem, var han drucken.

En tjänare dristade fråga, om husbonden var sjuk, men fick hotelser och svordomar till svar.

»Sjuk! Jag skulle vara sjuk,» mumlade han, gick in i sin kammare och reglade dörren.

»Hvad är jag ond för egentligen,» brummade han. »Har inte människan rätt att gifta sig!... Jag kunde ju i alla fall ingenting få af henne... Jag!... Så dumt... Hvad skulle jag med henne?... Men ändå så är hon för god åt honom. Inte för det att jag känner honom vidare, men jag vet... Tänk... att höra honom tala... att höra henne tala... O, jag hade lust att köra ihjäl mig igen!... Hon är för god för den bästa... Hon skulle vara att tänka på alldeles som ett högre väsen. Men nu kan jag

inte tänka på henne mera... Nu är hon någonting, som en annan rör om och därför så... Och när jag icke får tänka på henne, hvad skall jag då göra?... Börja mitt gamla lif? Åh — nej!... Men jag har ju gjort en vacker början i afton... Ja, ja, hvad är lifvet annat än tomhet, uselhet och elände?... Bäst att dö... att komma ur världen först som sist...»

Därpå öppnade han dörren och ropade utåt köket: »Glöm inte, Lotta, att skicka efter konjak i morgon!»

* * *

»O, jag skulle vilja gifva mitt lif tusen gånger för att kunna rädda en själ, som irrar på vilsna vägar!» Så hade Elsa en dag utropat, och därpå tänkte hon nu, där hon långsamt gick framåt vägen, som ledde till kyrkan. Därpå hade hon tänkt både natt och dag, alltsedan bud kom, att Hjelm åter lefde lika vildsint och oregerligt som någonsin tillföre. Hon hade skrivit till honom ett långt bref och fått svar med omgående.

Han hade ingenting att lefva för, skref han, och hon skulle ej bekymra sig om honom. Han hörde till de naturer, som af ödet äro bestämda till undergång, och predikningar hjälpa ej därvidlag.

Hon hade varit den enda, som kunnat tämja honom, och han förundrade sig själf däröfver. För att han skulle blifva människa fordrades, att hon nedläte sig till att blifva hans hustru. Hvilket naturligtvis var en omöjlighet. En sådan uppoffring från hennes sida ville han ej begära. Därför skulle allt få ha sin gång...

Han tackade till sist och sade, att när han hade

någon ljus stund, hon alltid skulle stå för hans minne »som en ängel, allt för skär för att vistas här nere i eländets värld.»

Då Elsa kom till kyrkogårdsporten, framhviskade hon en kort bön om befrielse från alla världsliga tankar och gick så med lugnare sinne in i templet, där hon satte sig i en af de sista bänkarna nära dörren.

Hon hörde ändå tydligt Lanners klara och fyl-
liga stämma, som klangfullt ljöd genom hvalfvet, stundom mildt och smekande, stundom manande och tuktande, men alltid röjande en kärlek, som väckte åhörarnes andäktiga tillit.

Många hufvuden, som redan hvitnat till skörd, böjde sig ned för att dölja en eller annan tår, som ofrivilligt stal sig fram öfver kinden, och Elsa tyckte sig i dag märka en ovanlig ifver hos predikanten.

»Mine åhörare! Det ligger stor makt däruppå, att vi rätt fatta förhållandet mellan tron å ena sidan och gärningarna å den andra.»

Elsa spratt till.

»Jag kände en man,» fortsatte predikanten, »som gick i kyrkan hvarje söndag, som andäktigt hörde ordet och som öfvade husandakt hemma. Han var så ifrig i sin gudstjänst, att han stängde sin dörr för hvarje behöfvande, som kom för att begära en allmosa, och höll hvilodagen så strängt i helgd att han hellre lät en sjuk granne dö än lämnade honom någon hjälp.

Söndagen gick och mannens andakt var förbi. Under arbetsdagarna var han oredlig i handel och vandel, fastän han visste sin Herres vilja. Gärningarna betyda ju intet, tänkte han, på söndag erhåller jag syndaförlåtelse genom tron.

Hvem var denne man? Käre åhörare, pröfva dig själf, om icke ditt eget samvete med Nathan utropar: »du är den mannen!» Så säger Herren: »icke varder hvar och en inkommande i himmelriket, som ropar: »Herre, Herre!» utan den, som gör Fadrens vilja.»

Efter gudstjänstens slut gick Elsa ned till stranden, där hon satte sig på en sten och drömmande skådade ut åt hafvet. Man kunde se, att det var strid inom henne, en sådan där strid, som människan utkämpar med sig själf, då fråga är om lif och död. Läpparne slötos fastare, växlande skyar drogo öfver kinderna och bröstet häfde sig kort och våldsamt.

Så reste hon sig upp.

»De rättfärdiga behöfva icke läkare, utan de som kranke äro,» hviskade hon. »Mitt beslut är fattadt.»

»Du ser ju alldeles förstörd ut, mitt barn,» sade fru Berg till den inträdande. »Hvar har du varit?»

»I Getsemane,» svarade Elsa, i det hon under en flod af tårar kastade sig till fostermodrens bröst.

* * *

Det gifves beslut, som så helt och hållet tillhöra en människas inre personlighet, att icke fader eller moder, icke ens den älskade får inverka afgörande på desamma.

Till ett sådant beslut hade Elsa kommit, då hon bestämde sig för att blifva Hjelm's hustru.

»Hvilket naturligtvis var en omöjlighet,» hade Hjelm skrivit. »En sådan uppoffring ville han ej begära.»

Uppoffring! Det var just detta Elsa ville. I

upppoffringen låg det stora. Hon kände behof af att upppoffra sig för någon, att hjälpa någon.

Men denna någon skulle ej vara en man med kraft och karaktär, ty en sådan står stark på egen grund, utan en stackare med svaga grundsatser och råa obildade känslor, en sådan, som ovilkorligt måste duka under, om en hjälpande hand icke räcketes honom.

Huru skönt skulle det icke vara att se, huru dag efter dag det råa och brutala undanträngdes för ädlare och blidare tänkesätt. En själ skulle räddas — och det genom henne! Fanns det väl något val? Kunde det gifvas en högre och mera välsignelsebringande uppgift? Skulle offret skrämma viljan just nu, när hon kände kallelsen till strid och längtan till nyttig verksamhet som starkast och oemotståndligast? Nej, och åter nej.

»Offra allt är segerns seger,
hvad du ger, du evigt äger.»

Men Lanner! — Skulle han inse detsamma? Helt visst. Han skulle blifva vännen, som med välsignelse invigde henne till kallet och med råd och dåd bistod henne i pröfningarna.

Och fosterföräldrarne? Skulle de älska sin fosterdotter mindre, därför att hennes uppgift blefve svårare att lösa. Blefve icke segern så mycket skönare, som striden vore hård?

Ack, hon ville uträtta någonting! Det var hennes hufvudsakliga tanke. Och hon väntade, att den tanken skulle, lik sagans fjäderhamn, föra henne ut till arbetsfältet. Att dådlöst framläpa sitt lif i maklighet och i åtnjutande af all denna världens goda — det kunde icke kallas lif och ännu mindre lycka.

Hon kunde icke trifvas i lugnet. Stormen var ännu alltjämt hennes käre vän.

Josef Lanner ville till en början tro, att hon skämtade, men snart stod sanningen klar för honom.

»Mina aningar!» utropade han. »Elsa, du har aldrig älskat mig!»

»Dig mera än någon annan, det försäkrar jag. Men du behöfver mig strängt taget icke.»

»Hur kan du tala så! Begriper du då icke, att du rifver hjärtat ur bröstet på mig!»

»Hör mig lugnt, Josef. Du är en man, en lycklig man, ty du förstår att taga vara på dig själf, under det han...»

»Lycklig! Hvilken ironi! Lycklig, då man förlorat det käraste, på hvilket man hoppats, det skönaste, om hvilket man drömt! Lycklig, då du förskjuter mig, du, för hvilken jag med glädje skulle kunna gå i döden.»

»Jag fordrar icke så mycket af dig. Jag vill blott, att du skall inse, hvarför jag måste handla som jag gör. En människas väl eller ve beror på mig. Har jag rättighet att låta den gå under, som jag kan rädda? Är det icke fastmer min oafvisliga plikt att göra hvad jag kan...»

»Jo, Elsa, du har rätt. Men här står den människan, hvars väl eller ve beror på dig; i detta bröst bor den själ, som du stöter i fördärfvet, då du går!»

»Store Gud, hvad säger du! Du! — Men nej — det är icke möjligt. Du är en man...»

»Man, jag?... Hvad betyder det hvad jag är?... Jag är kär blott, endast kär, det är hvad jag vet... Dock; — du har lofvat mig din tro, men jag löser dig fri från ditt löfte... Om du än gäfvde mig dig, så kan jag ej mottaga gäfvan, ty du älskar mig icke... Gå du... och lämna mig... ensam... i min — lycka var det ju...»

»Nu är du bitter och orättvis, Josef. Tror du icke, att jag tänkt, innan jag fattat ett sådant beslut; tror du icke, att jag kämpat hårda strider i valet mellan lyckan att omstrålas af din kärlek och detta obestämda, som väntar mig hos *honom*? Men det finnes något högre än lif och kärlek, och åt detta ville jag ägna mina krafter... Du skall förstå mig en dag... Älskade... kom mig icke att vackla, utan styrk mig i min föresats. Uppsåtet är ärligt... jag svär det!»

»Förlåt mig, Elsa! Jag vet, att ditt goda hjärta icke förnekar dig, och vill icke gjuta onödig galla i skilsmessans bittra kalk. Pröfva allvarligt dig själf och lita icke för mycket på dina krafter! Kanske kommer du åter en dag... Jag skall vänta i hoppet... Gud välsigne dig!... Farväl!»

Men Lanner gick hem med hopplöst och förtvifladt hjärta. Genom fönstret såg han ut öfver hafvets omätliga ödemark och tyckte, att lifvet var just sådant: tomt, obegripligt och bedrägligt.

Hans sista drömbro hade ramlat.

* * *

Många och långa år hade gått.

Hösten var nu kommen med frostnätter och kalla vindar. De gulnade träden offrade det sista af sommarens prakt. Det var som om döden ridit eriksgata genom naturen.

På en smal fuktig skogsstig ilade en medelålders kvinna med feberaktiga steg hän mot en rödmålad stuga, som låg på en öppen plats i skogen. Seende sig skyggt omkring, smög hon hastigt in genom bak-

dörren och inträdde i en liten tarffigt, men snyggt möblerad kammare.

»Inte hemma ännu,» mumlade hon, i det hon maktlös nedsjönk på en stol och böjde sig öfver en säng, som stod vid det ljusaste af fönstren.

På kuddarne hvilade det blomstrande ansiktet af en femtonårig gosse, men det var feberns eld, som flammade i ögonen, och kindens rosor voro sådana, med hvilka döden smyckar sina offer, innan han tager dem med sig.

»Mamma!»

»Ja, mitt barn.»

»Hjälp mig! Jag vill resa mig upp och se ut.»
Hon gjorde så.

»Mamma! Hvart skola alla barnen gå?»

»Det är ju dina kamrater, som läsa för pastorn.»

»Vet mamma, om jag får gå med?»

»Ja, om du blir frisk.»

»Om, säger du!»

»Jag menar, när du blir det.»

»Och när blir jag frisk?»

»När Gud vill.»

»Tror du han vill, att jag skall blifva frisk, mamma?»

»Det beror på dig själf.»

»Ja, ser du mamma, att det är så underligt med mig. När *du* talar till mig, så inser jag, att jag är mycket syndig, men så kommer pappa . . .»

»Tyst nu, Hugo!»

»Hvarför får jag inte tala om pappa? Han är allt mycket elak mot dig . . .»

»Tyst, har jag sagt!»

»Du är så sträng . . . Ser du, jag är så orolig för att jag är så usel, men det är mycket pappas . . .»

»Hvarför skall du pina mig så, Hugo? Du skall vara lugn, har doktorn sagt. Eljes blir du icke frisk.»

»Jag skall vara lydig, mamma. Men... min synd... är mycket stor... mycket stor.»

»Guds nåd är större.»

»Jag vill tro så. Kyss mig nu, mamma, som när jag var liten!... Tack!... Du är alltid så god.»

Elsa var endast trettiofem år och såg icke äldre ut trots det gräsprängda håret och den af sorger och lidanden böjda ryggen. Den höga, hvita pannan var ännu jämn och blicken klar. En härdad karaktär och en okuflig viljekraft framlyste ur den fasta blicken, inför hvilken man måste böja sig.

Också hade Elsa gått i en skola, där lek och ras voro bannlysta. Allvaret, lifvets hårda allvar, hade gripit henne med järnhand och i hennes minne och hjärta ristat hjältelifvets stränga runor:

»Svärd mot snöda
jättar draga,
modigt blöda
för de svaga;
glad försaka,
aldrig klaga,
strida hopplös strid
och namnlös dö.»

Hon väntade blott på sista runans lösning...

Hennes uppgift svarade icke mot förmågan, och därför måste det hela blifva misslyckadt.

Till en början hade väl Hjelm rättat sig efter hennes råd och kärleksfulla förklaringar, men så småningom tog det råa och obändiga ut sin rätt. Det behöfdes blott, att hans vänner och supbröder påminde honom om »prästfrun, som blifvit hans skolmästare», för att han vid hemkomsten skulle behandla henne på det brutalaste sätt.

År efter år, dag efter dag blef hennes vänlighet bemött med bannor och hennes kärleksfulla uppföring med hån. Men Elsa tröttnade icke. Allt detta kunde hon lida och fördraga utan en suck eller tår.

Dock fanns det en annan sak, på hvilken hon icke kunde tänka utan bäfvan. Den son hon gifvit lifvet, artade sig att blifva lik sin fader. Samma vilda, otyglade sinnelag, samma uppbrusande lynne. Hon viste, att hennes bästa krafter voro förbi, och hon motsåg sonens framtid med förtviflan.

Hugo var femton år och hade börjat nattvardsläsningen, då han ädrog sig en stark förkylning, som nedlade honom på sjukbädden.

Elsa betogs af en vild, onaturlig glädje och bad innerligt, att Gud skulle rädda hennes son undan världens frestelser genom att taga honom till sig.

Hjelm höll sig oftast borta från hemmet, och Elsa fick ostördt ägna sig åt den sjuke. Hon sökte så småningom vänja honom vid tanken på döden såsom porten till det land han borde eftersträfvat, och hennes bemödanden voro icke fruktlösa.

Det var rörande att se den arma, lidande kvinnan ligga på knä vid den slumrande sonens bädd och med tårlös blick mot himlen bedja om döden för den, som anklagade sin egen far för själamord...

Men Herrens vägar äro icke människans...

* * *

Båten flög som en pil från vågrygg till vågrygg. Det fräste och skummade. Vid hvarje vindstöt hotade vågorna att draga seglet till sig. Relingen af den lilla öppna båten låg ständigt uuder vatten.

»Mamma!»

»Ja, Hugo.»

»Jag menar, att vi bort stanna hos kamraterna på ön.»

»Är du rädd?»

»Nej, men...»

»Men?»

»Jag tycker, att jag kommer tids nog hem.»

Hugo hade tvärt emot Elsas åstundan och förmodan blifvit frisk och hade äfven fått vara med vid konfirmationen trots sina skäligen klena kunskaper. Elsa hade mera lagt an på hans hjärta än på hans hufvud, och den religiösa känsla, som fanns hos honom, var helt och hållet en frukt af hennes bemödanden.

Efter konfirmationens slut hade barnen kommit öfverens om att samlas på en liten vacker ö i skärgården för att där säga farväl åt hvarandra och åt den svunna barndomstiden. Hvem visste, när de nästa gång skulle sammanträffa på lifvets underliga banor.

Föräldrarne och särdeles mödrarna hade åtföljt sina barn. Äfven de gamla rördes, när skilsmessans stund var kommen och barnen gråtande sade hvarandra farväl.

Till sist sjöng de unga med darrande späda röster:

»Dig mitt hjärta vill jag gifva:
Låt det helgas af din nåd.
Din för alltid vill jag blifva:
Led mig med din andas råd,
Du som ej försköt den späda,
Nu min ungdoms tillflykt var,
När jag i en värld skall träda,
Där så mången vilse far.»

Elsa satt på afstånd och grät. Det var längesedan hennes öga fuktats af tårar, och hon trodde källan redan var utsinad. Men nu brast det löst. Inga bittra lidandets tårar, utan ett själens blida värregn, som uppfriskar hoppets vissnade blommor... Ack, så ljuft det kändes! Hon mindes sin egen barn-dom och sina fagra ungdomsdrömmar... Hvad hade blifvit af dem? Hennes arbete förgäfves; hennes möda spilld. Hon räckte inte till, och därför stod hon på samma ställe, där hon börjat.

Nej — inte alldeles på samma ställe. Hon hade gått tillbaka i stället för framåt. Hon hade gifvit lifvet åt en syndare...

Syndare! Nej nu stod hennes tårars son, sorgelbarnet, icke som en syndare, utan som en himmelens arfvinge... Hon skulle velat ropa det högt... Hon läste det i hans ögon, som skimrade af innerlig och from förtröstan, hon läste det på hans panna, där ännu ett återsken från paradiset hvilade... O, att han i detta ögonblick finge dö... dö... Hon väntade, att han skulle falla till marken. Men nej — — —

Och nu satt han med henne i båten.

»Jag kommer tids nog hem.» Han visste icke, hvilken ohygglig sanning han uttalade. Tids nog till ett syndigt och lastbart lif, tids nog till fördärfvet med en själ, som nu, om...

Om —!

Gräsliga tanke! Och dock kunde en olyckshändelse så lätt ske. Den mörknande himmelen hade drifvit dem att skynda, innan stormen bröt ut. Men stormen är nyckfull, han. Hon kände sin gamle vän.

Vik bort frestare!

Båten närmade sig land med rask fart.

Och att nu komma hem! Aldrig — med honom!

Abraham offrade sin son Gud till behag. Men blott i hjärtat... O, att hennes prof varit detsamma. Men det fordrades allt... allt! Och det måste ske... Lifvet måste köpas med döden...

Det svartnade för hennes ögon, det susade för hennes öron och tinningarna bultade...

»Mamma, mamma! Upp i vinden mera! Vi kantra!»

»Bed, Hugo! Bed för dig... för mig... Du skall komma hem... till det rättta hemmet... tids nog... Knäpp händerna... så... så... Amen...»

Rodret svängde om. Ett genomträngande skri, och båten dansade på vågorna med kölen uppåt...

* * *

Det betraktades nästan som ett underverk, att Elsa blef räddad. Man fann henne insnärjd i tåg-virket utan tecken till sans, men genom ändamåls-enlig behandling återkallade man henne till lifvet.

Sedan hon långsamt öppnat de stora ögonen, frågade hon hastigt: »Lefver han?»

»Tänk blott på er själf,» manade man henne lugnande.

»Nej, jag vill veta det! Är han död, riktigt död?»

Då hennes fråga så försiktigt som möjligt bejakades, spred sig till allas förvåning ett skimmer af oförställd glädje öfver hennes drag.

Därpå sprang hon upp.

»Till fängelset,» ropade hon med flammande blickar, »ty jag har mördat min egen son!»...

Tingssalen var fullpackad af människor, och utanför stodo nyfikna i kö.

En mor, som dödar sitt barn! Det var ju någonting rafflande . . .

Längst fram satt domaren vid sitt bord, begravnen i högar af papper och böcker. Midt emot vid den stora bibeln stod Elsa, blek och orörlig som en staty. Hennes uppåt riktade blick uttryckte ett obeskrifligt lidande, och likväl låg det en viss försonande frid öfver hennes drag. Hon liknade en af dessa martyrer som, sedan de uppgjort sin räkning med världen, lugnt kunna invänta den kvalfullaste död . . .

Domarens röst kom henne att spritta till.

»Ni har angifvit eder själf och erkänner således, att ni med uppsåt varit vållande till sonens död.»

Det blef så tyst, att man kunnat höra en knappnål falla.

»Ja,» svarades med fast röst.

Tre samstämmiga utrop kommo Elsa att se åt sidan. En lätt sky flög öfver hennes bleka kinder, men hon behärskade sig med öfvermänsklig ansträngning. Svett-dropparne pärlade på hennes panna, och en skälfnings genomilade den veka gestalten.

»Hvad förmådde er att taga ett sådant steg?»

»Moderskärleken. Jag ville rädda det enda och sista jag ägde.»

»Moderskärlek? Ni gör allt för att segla i kvaf, och detta kallar ni att rädda. Var god och förklara er närmare!»

»Ack, plåga mig icke! Hvad behöfver väl förklaras? Jag är icke vansinnig, som man trott, men jag är trött. Jag *har* mördat min son, jag *är* en usel, syndig och eländig varelse, och jag ber om straff. Hvad behöfves vittnen? — — Min Hugo därofvän, han vet att jag talar sanning, och han fördömer mig icke . . . Jag dödade hans kropp, men räddade hans

själ. Synden är min, men han är frälst... hör ni det... frälst, ren och skär... Han vet allt detta, och han förbannar mig icke... O, nej... han utsträcker välsignande sina händer och hviskar: »Moder... jag kom tids nog... och jag väntar dig...» Ja Hugo... jag kommer... jag kommer...»

Och Elsa sträckte händerna framåt, men segnade hastigt ned. En bred blodström framvällde ur munnen. Hon var död.

Utänför tingshuset stodo trenne män inbegripna i ett allvarligt samtal. Den ene var en gubbe med silfvergrått hår och böjd rygg, den andre bar prästerlig dräkt och den tredje var en lång mager gestalt med skarpt markerade anletsdrag.

»Slaget kom för hastigt,» sade den prästerlige rörd. »Vi kunna ännu icke rätt förstå den förlust, som drabbat oss tre. Hvad dig beträffar, Hjelm, så väntar jag, att du för framtiden genom ett hedrande lefnadssätt visar aktning för hennes minne. Visa, att hennes uppoffrande kärlek och hennes bittra lidande för din skull icke varit förgäfvets, och hennes blickar skola med välbehag följa dig genom jordelivet.»

»Ack,» snyftade den tilltalade, »jag har varit ett vilddjur, jag har rasat i blindhet. Men, mina vänner, allt skall försonas. *Hon* är död, men hennes verk lever. Med Guds hjälp och med eder hjälp skall jag visa detta.»

»Amen,» hviskade gamle Berg, under det att tårarne strömmade utför hans skrynkliga kinder. »Det var race i den flickan. Gud välsigne henne!»

1001851081

